

**การอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวไทย:
การทบทวนวรรณกรรมแบบบูรณาการอย่างเป็นระบบ
Child-rearing of Thai families:
A systematic integrated literature reviews**

บทความวิจัย

วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ

Journal of Nursing Science & Health

ปีที่ 43 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มีนาคม) 2563

Volume 43 No.1 (January-March) 2020

รุ่งรัตน์ สุขเดช: ปสด. (การพยาบาล)*

Rungrat Sukadaecha, RN, Ph.D. (Nursing)*

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนวรรณกรรมแบบบูรณาการอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวไทย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสืบค้นงานวิจัย ในช่วงปี พ.ศ. 2538-2558 จากแหล่งสืบค้นดังนี้ 1) ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ CINAHL, PubMed, ScienceDirect, ProQuest Dissertation & Thesis, TDC, Google scholar 2) การสืบค้นด้วยมือจากเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ บทความ รายงานวิจัย และวิทยานิพนธ์ ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์การคัดเข้า เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือแบบบันทึกข้อมูลงานวิจัยที่ผู้ศึกษาพัฒนาขึ้น และแบบประเมินคุณภาพงานวิจัย ผลการทบทวนวรรณกรรมแบบบูรณาการอย่างเป็นระบบ พบว่า มีงานวิจัยที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์การคัดเข้า จำนวน 60 เรื่อง สรุปผลจากการทบทวนวรรณกรรมฯ ได้เป็น 5 ประเด็นหลัก คือ อายุของเด็ก ผู้เลี้ยงดูเด็ก กิจกรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็ก รูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวไทย และรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวที่มีผลต่อการพัฒนาเด็กในด้านต่าง ๆ

คำสำคัญ: การอบรมเลี้ยงดูเด็ก ครอบครัวไทย การทบทวนวรรณกรรมแบบบูรณาการอย่างเป็นระบบ

Abstract

The objective of this study was to systematic integrated literature reviews on child-rearing of Thai families. Collected data by searching research papers during 1995 to 2015 from 1) Electronic database included: CINAHL, PubMed, ScienceDirect, ProQuest Dissertation & Thesis, TDC, Google scholar 2) Hand searching/Manual search from various documents included: articles, research reports, and dissertations that meet the inclusion criteria. The instrument used in this study were the research data record form and the research quality evaluation forms. There were 60 research papers that qualified according to the inclusion criteria. The findings from a systematic integrated literature reviews were 5 main issues included: “age of children”, “child caregiver”, “child-rearing activities”, “family parenting styles of Thai families” and “family parenting styles that affect child development in various areas”.

keywords: child-rearing, Thai families, systematic integrated literature reviews

*Lecturer, Faculty of Nursing, Vongchavalitkul University

บทนำ

การดูแลสุขภาพครอบครัว เป็นบทบาทสำคัญของพยาบาลครอบครัว โดยการปฏิบัติการพยาบาลครอบครัวนั้นเป็นปฏิบัติการพยาบาลที่ให้แก่ผู้รับบริการและครอบครัวทั้งในภาวะปกติและในภาวะเจ็บป่วย เน้นการใช้แหล่งประโยชน์ของครอบครัว ส่งเสริมบทบาทหน้าที่ เพิ่มความแข็งแกร่งและลดจุดอ่อนของครอบครัว ช่วยเหลือสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือและแก้ปัญหาของครอบครัวร่วมกัน ซึ่งปัญหาของครอบครัวมีมากมายหลายอย่าง และหนึ่งในนั้นคือปัญหาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัว ซึ่งพยาบาลต้องร่วมมือกับครอบครัวในการแก้ปัญหาพยาบาลจึงจำเป็นต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวเพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหา ร่วมกับครอบครัว

ครอบครัว มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อชีวิตของทุกคน เป็นสถาบันที่เล็กที่สุดและเป็นรากฐานที่สำคัญของสังคม มีบทบาทหน้าที่ในการหล่อหลอมและขัดเกลาความเป็นมนุษย์ให้แก่สมาชิกของครอบครัวด้วยการอบรมเลี้ยงดู ให้ความรัก ความเอื้ออาทร ความช่วยเหลือเกื้อกูล พร้อมทั้งปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม และถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมให้แก่สมาชิกในครอบครัว¹ การทำบทบาทหน้าที่ของครอบครัวในการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้ดี จึงนับว่ามีความสำคัญ เพราะเด็กคือทรัพยากรอันมีค่าในการพัฒนาประเทศ การอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างเหมาะสมจะส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมของเด็กทั้งในด้านที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์เมื่อเด็กเจริญเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ ดังนั้น การอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัว เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพและเป็นพลังในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ จึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง

ปัจจุบันครอบครัวไทยมีลักษณะที่หลากหลาย ซึ่งเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมตามกระแสโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยรายงาน

สถานการณ์ประชากรไทย พ.ศ. 2558 พบสัดส่วนของครอบครัวประเภทต่าง ๆ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ครอบครัวสามรุ่น 2) ครอบครัวพ่อแม่และแม่และลูก 3) ครอบครัวคู่สามี-ภรรยาที่ไม่มีบุตร 4) ครอบครัวเอนกบุรุษคนเดียว 5) ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว 6) ครอบครัวข้ามรุ่น และ 7) ครอบครัวที่ไม่ใช่ญาติ คิดเป็นร้อยละ 33.60, 26.60, 16.20, 13.90, 7.10, 2.10, 0.60 ตามลำดับ² โดยพบว่าครอบครัวมีปัญหาที่หลากหลาย ได้แก่ ปัญหาสัมพันธภาพและการสื่อสารในครอบครัวเปราะบาง ต่างคนต่างอยู่มากขึ้น มีความเป็นปัจเจกชนและพื้นที่ส่วนตัวสูงขึ้น ปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัว และปัญหาการหย่าร้าง ซึ่งมีอัตราการหย่าร้างสูงและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 1.73 ในปี พ.ศ. 2550 เป็นร้อยละ 2.21 ในปี พ.ศ. 2554 ปัญหาของเด็กอายุ 0-17 ปี ที่ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 19.30 ในปี พ.ศ. 2548 เป็นร้อยละ 22.80 ในปี พ.ศ. 2554³ และปัญหาที่สำคัญมากคือปัญหาการทำหน้าที่ของครอบครัวขาดประสิทธิภาพ⁴ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก การอบรมปลูกฝังจริยธรรม คุณธรรม ค่านิยม การหล่อหลอมบุคลิกภาพและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ถูกละเลย และผลักภาระให้เป็นหน้าที่ของสถาบันอื่นในสังคมมากขึ้น¹ จากปัญหาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าครอบครัวจำเป็นต้องตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้มากยิ่งขึ้น โดยมีพยาบาลเป็นผู้หนุนเสริมอีกทางหนึ่ง ซึ่งการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบและสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวไทย จะมีส่วนช่วยให้พยาบาลได้ข้อมูลที่สำคัญเพื่อกำหนดแนวทางป้องกันและบรรเทาปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่ไม่เหมาะสมได้

ผลจากการทบทวนงานวิจัยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก พบว่ามีงานวิจัยเพิ่มมากขึ้น แต่มีความหลากหลายและมีข้อจำกัดของงานวิจัยที่ต่างกัน ทำให้ได้ผลสรุปที่ต่างกัน องค์ความรู้ในการอบรมเลี้ยง

ดูเด็กของครอบครัวไทย จึงกระจายกระจาย ทำให้เป็นการยากในการตัดสินใจที่จะนำผลการวิจัยไปใช้จากปัญหาดังกล่าว ในฐานะที่ผู้ศึกษาเป็นพยาบาลครอบครัวจึงสนใจที่จะทบทวนวรรณกรรมแบบบูรณาการอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวไทย เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่เป็นองค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัยที่มีอยู่เดิม อันจะเป็นประโยชน์ต่อบุคลากรด้านการพยาบาล ด้านการศึกษา ด้านพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ ด้านจิตวิทยา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการนำข้อค้นพบจากการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของครอบครัวให้อบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างเหมาะสม เพื่อให้เด็กไทยมีคุณภาพและเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อทบทวนวรรณกรรมแบบบูรณาการอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวไทย

วิธีการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการทบทวนวรรณกรรมแบบบูรณาการอย่างเป็นระบบ (systematic integrated literature reviews) โดยใช้แนวปฏิบัติสำหรับการทบทวนวรรณกรรมแบบบูรณาการอย่างเป็นระบบของ Eun-Ok Im, Sun Ju Chang⁵ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน 7 ขั้นตอน คือ 1) กำหนดวัตถุประสงค์ของการทบทวนวรรณกรรมและคำถามการศึกษา (determine the review purpose and questions) 2) คัดเลือกแหล่งสำหรับสืบค้นวรรณกรรม (select sources for literature retrieval) 3) เลือกมุมมองเชิงทฤษฎีและกรอบแนวคิด (choose a theoretical perspective and framework) 4) เลือกวิธีการประเมินคุณภาพหรือเครื่องมือประเมิน (choose a quality appraisal or assessment tool) 5) กำหนดเกณฑ์การประเมินเพื่อ

วิเคราะห์งานวิจัยแต่ละเรื่อง (determine evaluation criteria to analyze individual studies) 6) กำหนดรูปแบบตารางการทบทวน (format integrative tables) 7) บูรณาการและสังเคราะห์ข้อค้นพบจากงานวิจัย (integrate and synthesize the findings of the review)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งสำหรับสืบค้นวรรณกรรม ดังนี้ 1) ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ CINAHL, PubMed, ScienceDirect, ProQuest Dissertation & Thesis, TDC (Thai digital collection), Google scholar 2) การสืบค้นด้วยมือ (hand searching/manual search) จากเอกสารต่างๆ ได้แก่ บทความ เอกสารการประชุมวิชาการ รายงานวิจัย และวิทยานิพนธ์ของมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเข้า (inclusion criteria) ดังนี้ 1] เป็นเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวไทย 2] เป็นเอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาในประเทศไทย ทั้งที่ตีพิมพ์และไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ตั้งแต่ พ.ศ. 2538-2558 3] เป็นงานวิจัยที่ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยแบบผสมวิธี 4] เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดถึงอายุ 18 ปี และ 5] เป็นงานวิจัยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก โดยกำหนดคุณลักษณะของเด็ก 5 ด้าน คือ ด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์สังคม จิตวิญญาณ และสติปัญญา สำหรับคำสำคัญที่ใช้ในการสืบค้นภาษาไทย ได้แก่ คำว่า “การอบรมเลี้ยงดู” “การอบรมเลี้ยงดูเด็ก” “การดูแลเด็ก” “การอบรมเลี้ยงดูในประเทศไทย” และคำสำคัญในการสืบค้นภาษาอังกฤษ ได้แก่ “rearing”, “child-rearing”, “child care”, “child-rearing in Thailand”

การประเมินคุณภาพงานวิจัย ผู้วิจัยเป็นผู้ประเมินคุณภาพของงานวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้เครื่องมือประเมินคุณภาพการศึกษาเชิงคุณภาพ ของ EPHPP⁶ ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อการประเมิน 6 หัวข้อ

ได้แก่ 1) selection bias 2) study design 3) confounders 4) blinding 5) data collection methods และ 6) withdrawals and dropouts โดยให้คะแนนการประเมินในแต่ละหัวข้อ ดังนี้ strong = 1, moderate = 2, weak = 3 คะแนน แล้วคัดเลือกงานวิจัยที่มีคะแนน 6-12 คะแนน มาใช้ในการทบทวนฯ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ประเมินคุณภาพงานวิจัยโดยใช้ CASP (Critical Appraisal Skills Programme)⁷ ซึ่งประกอบด้วย ข้อคำถาม 10 ข้อคำถาม ได้แก่ 1) Was there a clear statement of the aims of the research? 2) Is a qualitative methodology appropriate? 3) Was the research design appropriate to address the aims of the research? 4) Was the recruitment strategy appropriate to the aims of the research? 5) Was the data collected in a way that addressed the research issue? 6) Has the relationship between researcher and participants been adequately considered? 7) Have ethical issues been taken into consideration? 8) Was the data analysis sufficiently rigorous? 9) Is there a clear statement of findings? 10) How valuable is the research? โดยให้คะแนนการประเมินในแต่ละข้อ ดังนี้ yes = 1, can't tell = 2, no = 3 คะแนน แล้วคัดเลือกงานวิจัยที่มีคะแนน 10-20 คะแนน มาใช้ในการทบทวนฯ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ทำการประเมินระดับความน่าเชื่อถือของหลักฐานเชิงประจักษ์ของงานวิจัย โดยใช้เกณฑ์ของ The Joanna Briggs Institute⁸ เป็นงานวิจัยที่มีระดับ 4b จำนวน 59 เรื่อง และงานวิจัยที่มีระดับ 4a จำนวน 1 เรื่อง

ผลการศึกษา

ผลการทบทวนวรรณกรรมแบบบูรณาการอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวไทย ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2538 ถึง พ.ศ. 2558 พบว่ามีงานวิจัยที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์การคัดเลือกจำนวน 60 เรื่อง ข้อค้นพบจากงานวิจัยสรุปได้ 5 ประเด็น ดังนี้

1. อายุของเด็ก พบว่า กลุ่มอายุของเด็กในงานวิจัยที่มีการศึกษามากที่สุดคือ เด็กอายุ 12-18 ปี จำนวน 30 เรื่อง รองลงมาคือ เด็กอายุ 1- < 6 ปี จำนวน 21 เรื่อง เด็กอายุ 6-<12 ปี จำนวน 16 เรื่อง เด็กอายุ 0-<1 ปี จำนวน 9 เรื่อง

2. ผู้เลี้ยงดูเด็ก พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่เป็นศึกษาจากผู้เลี้ยงดูที่เป็นบิดามารดา จำนวน 45 เรื่อง ผู้เลี้ยงดูที่ไม่ใช่บิดามารดา (ญาติ ปู่ ย่า ตา ยาย) 9 เรื่อง ผู้เลี้ยงดูที่เป็นมารดาวัยรุ่น 2 เรื่อง และผู้เลี้ยงดูที่เป็นบิดา 3 เรื่อง ผู้เลี้ยงดูทั้งที่เป็นบิดามารดาและปู่ ย่า ตา ยาย จำนวน 2 เรื่อง และมีการศึกษาเปรียบเทียบการเลี้ยงดูโดยบิดามารดากับการเลี้ยงดูโดยปู่ ย่า ตา ยาย จำนวน 2 เรื่อง

3. กิจกรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็ก พบว่ามีกิจกรรมการอบรมเลี้ยงดูที่พบในงานวิจัย เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้

3.1 กิจกรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่พบมากที่สุด จำนวน 6 เรื่อง ได้แก่ การดูแลร่างกาย การดูแลเรื่องอาหาร/การส่งเสริมด้านโภชนาการ การส่งเสริมพัฒนาการ การส่งเสริมการศึกษา และด้านเพศศึกษา

3.2 กิจกรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่พบรองลงมา จำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ กิจกรรมด้านสุขอนามัย/การรักษาความสะอาด

3.3 กิจกรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่พบในงานวิจัย จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ การดูแล/ส่งเสริมด้านสุขภาพ การอบรมบทบาทหน้าที่ในสังคม และการเป็นแบบอย่างที่ดี

3.4 กิจกรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่พบในงานวิจัย จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ การป้องกันอันตราย/อุบัติเหตุ การดูแลสุขภาพทั้งในเวลาปกติและในเวลาเจ็บป่วย การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านจิตใจ/อารมณ์ การอบรมคุณธรรมจริยธรรม การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา การให้การอบรมสั่งสอนและส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก และด้านการตัดสินใจ

3.5 กิจกรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่พบในงานวิจัย จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ การส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย การส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม การจัดหาของเล่น/นิทานพื้นบ้าน/การเล่นิทาน การให้ดูโทรทัศน์ การสอนให้ช่วยเหลือครอบครัวและพึ่งพาตนเอง และด้านความรักความผูกพัน

3.6 กิจกรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่พบในงานวิจัย จำนวน 1 เรื่อง เช่น การจัดสถานที่สำหรับเลี้ยงเด็ก การฝึกการช่วยเหลือตัวเอง การส่งเสริมความรับผิดชอบ ต่อตนเองและครอบครัว การถ่ายทอดปรัชญาในชีวิต

และคุณธรรม การสอนให้รู้จักจัดสรรด้านการเงิน การส่งเสริมการเล่นและการส่งเสริมพัฒนาการ การให้ความรักและความอบอุ่นทางจิตใจแก่เด็ก เป็นต้น

4. รูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวไทย ผลการศึกษาพบว่ามีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูเด็ก จำนวน 23 เรื่อง และงานวิจัยส่วนใหญ่มีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามแนวคิดที่นำมาใช้เป็นกรอบในการวิจัย ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามแนวคิดที่นำมาใช้เป็นกรอบในการวิจัย

แนวคิด	รูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูเด็ก
Baumrind (1971), Maccoby and Martin (1983)	1. แบบเอาใจใส่ (authoritative parenting style) คือ การอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูสนับสนุนให้เด็กมีพัฒนาการตามวุฒิภาวะของเด็ก โดยที่บิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูจะกำหนดขอบเขตพฤติกรรมของเด็ก ให้เด็กเชื่อฟังและปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนดไว้อย่างมีเหตุผล ถึงแม้บิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูจะมีการเรียกร้องสูง แต่ก็ให้ความรักความอบอุ่นและใส่ใจต่อเด็ก เปิดโอกาสให้เด็กเป็นตัวของตัวเอง รับฟังเหตุผลจากเด็ก และสนับสนุนให้เด็กมีส่วนร่วมในการคิดตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ของครอบครัว 2. แบบควบคุม (authoritarian parenting style) คือ การอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูมีความเข้มงวด เรียกร้องสูง แต่ไม่ตอบสนองความต้องการของเด็กโดยสิ้นเชิง มีการจัดระบบการควบคุมและวางกฎเกณฑ์ให้เด็กปฏิบัติตามอย่างเข้มงวด โดยมีการอธิบายน้อยมากหรือไม่เลย เด็กต้องยอมรับในคำพูดของบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องเสมอ และมีการใช้อำนาจควบคุมโดยวิธีบังคับและลงโทษเมื่อเด็กไม่ทำตามความคาดหวัง 3. แบบตามใจ (permissive parenting style) คือ การอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูปล่อยให้เด็กทำสิ่งต่าง ๆ ตามการตัดสินใจของเด็กโดยไม่มีการกำหนดขอบเขต ใช้การลงโทษน้อย ไม่เรียกร้องหรือควบคุมพฤติกรรม เด็กสามารถแสดงออกซึ่งความรู้สึกและอารมณ์ได้อย่างเปิดเผย บิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูอาจให้คำปรึกษาหรือพยายามใช้เหตุผลกับเด็ก แต่ไม่มีอำนาจในการควบคุมพฤติกรรมของเด็ก และให้ความรัก ความอบอุ่นและตอบสนองความต้องการของเด็ก 4. แบบทอดทิ้ง (uninvolved parenting style) คือ การอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูไม่ให้ความสนใจหรือตอบสนองความต้องการของเด็ก ให้การดูแลเอาใจใส่ต่อเด็กน้อยมาก และจะเพิกเฉยต่อเด็กพอ ๆ กับการไม่เรียกร้องหรือวางมาตรฐานพฤติกรรมใด ๆ ให้เด็กปฏิบัติ
Rogers (1972)	1. แบบประชาธิปไตย (democracy) คือการอบรมเลี้ยงดูที่ทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรม ไม่ตามใจหรือเข้มงวดจนเกินไป มีเหตุผล ยอมรับความสามารถและความคิดเห็น ตลอดจนให้ความรักความเอาใจใส่เป็นกันเอง และให้ความร่วมมือตามโอกาสที่เหมาะสม 2. แบบทอดทิ้ง (rejection) คือการอบรมเลี้ยงดูที่ทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณถูกเกลียดชัง ไม่ได้รับการเอาใจใส่สนับสนุนหรือให้คำแนะนำเท่าที่ควร มักใช้วิธีการลงโทษที่รุนแรงและปราศจากเหตุผล ไม่ให้ความสนิทสนมเป็นกันเองและปล่อยปละละเลยความเป็นอยู่ 3. แบบให้ความคุ้มครองมากเกินไป (overprotection) คือการอบรมเลี้ยงดูที่ทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณไม่ได้อิสระเท่าที่ควร ไม่ได้ทำตามที่ต้องการหรือทำอะไรด้วยตนเอง ต้องปฏิบัติตามระเบียบวินัยที่บิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูกำหนดไว้ ถูกควบคุมและอยู่ในสายตาหรือถูกคุ้มครองป้องกันให้ความช่วยเหลือตลอดเวลา

ตารางที่ 1 รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามแนวคิดที่นำมาใช้เป็นกรอบในการวิจัย (ต่อ)

แนวคิด	รูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูเด็ก
Hurlock (1984)	1. แบบประชาธิปไตย (democratic rearing) คือการอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูปฏิบัติต่อเด็กอย่างยุติธรรม ไม่ตามใจและเข้มงวดกวดขันจนเกินไป ยอมรับความสามารถและความคิดเห็นของเด็กให้มีส่วนร่วมแก่เด็กตามโอกาสอันควร 2. แบบเข้มงวดกวดขัน (autocratic rearing) คือการอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูก้าวท้าวฝ่ายเดียว ส่วนตัวของเด็ก ยับยั้งการก้าวร้าวทำให้เด็กรู้สึกผิดเมื่อแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ถูกบังคับให้ทำตามความต้องการของบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดู และใช้คำพูดที่ทำให้เด็กรู้สึกอับอาย 3. แบบปล่อยปละละเลย (laissez-faire rearing) คือการอบรมเลี้ยงดูที่เด็กไม่ได้รับการเอาใจใส่หรือให้คำแนะนำช่วยเหลือจากบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูเท่าที่ควร
ดวงเดือน พันธุ์นวนิน (2528)	1. แบบรักสนับสนุน คือ การที่บิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูปฏิบัติต่อเด็กด้วยความรัก เอาใจใส่ทุกซอกซี้ด มีความใกล้ชิดและทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับเด็ก ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนแก่เด็กในสิ่งที่ต้องการทุกอย่าง 2. แบบให้เหตุผล คือ การที่บิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูอธิบายเหตุผลให้กับเด็กเมื่อต้องการขัดขวางหรือสนับสนุนเด็ก มีการลงโทษและให้รางวัลแก่เด็กอย่างเหมาะสมมากกว่าใช้อารมณ์ 3. แบบลงโทษทางจิตใจ คือ การที่บิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูใช้วาจาว่ากล่าวตึงเครียดเมื่อเด็กกระทำผิดผิดซ้ำจะไม่มีใครรัก ตัดสิทธิ์เด็กที่เคยได้รับเมื่อมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ 4. แบบควบคุม คือ การที่บิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูออกคำสั่งให้เด็กทำตาม และคอยควบคุมอย่างใกล้ชิดว่าเด็กจะทำหรือไม่ ถ้าเด็กไม่ทำก็จะลงโทษ 5. แบบให้พึ่งตนเองเร็ว คือ การที่บิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูให้โอกาสเด็กทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง ซึ่งบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูจะเป็นผู้แนะนำและช่วยฝึกฝนให้บ้าง

5. รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวที่มีผลต่อการพัฒนาเด็กในด้านต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้

5.1 รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ พบว่า เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ มีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุม แบบรักตามใจ และแบบทอดทิ้ง⁹ เด็กมีการปรับตัวด้านครอบครัว มีการเผชิญปัญหาแบบมุ่งจัดการปัญหามากกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบอื่น¹⁰ เด็กมีการเรียนรู้แบบกำกับตนเองและมีเจตคติทางบวกต่อการแสวงหาความช่วยเหลือสูงกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบอื่น¹¹ นอกจากนี้ยังส่งผลต่อพฤติกรรมเด็กในด้านต่าง ๆ เช่น พฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ต โดยพบว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ จะรับสื่ออินเทอร์เน็ตด้านบันเทิงทางลบน้อยกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบอื่น¹² และมีพฤติกรรมทางเศรษฐกิจสูงกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม แบบทอดทิ้ง และแบบตามใจ¹³

5.2 รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย พบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความซื่อสัตย์ของเด็ก¹⁴ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมของเด็ก¹⁵ นอกจากนี้ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย การสื่อสารทางเพศ และการเฝ้าสังเกตของบิดามารดาที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมทางเพศของเด็ก¹⁶

5.3 รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบผสมผสาน พบว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนและการใช้เหตุผลมากกว่าบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดู หรือการเห็นแบบอย่างที่ดีของพฤติกรรมในกลุ่มนี้จากบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูมาก เด็กจะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมที่ดีกว่าเด็กที่รายงานตรงข้าม ซึ่งพฤติกรรมที่ดีเหล่านี้ เช่น พฤติกรรมรับผิดชอบในครอบครัว พฤติกรรมด้านทนายาเสพติด พฤติกรรมการคบเพื่อนอย่างหลีกเลี่ยงเพศสัมพันธ์ พฤติกรรมการใช้โทรศัพท์มือถืออย่างถูกกาลเทศะ พฤติกรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียง เป็นต้น¹⁷ ส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล การรับรู้ข้อมูลทางเพศผ่านสื่อ และการควบคุมตนเอง สามารถร่วมกันพยากรณ์พฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นได้ร้อยละ 43.10¹⁸

5.4 รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบบังคับ พบว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบบังคับมีความสัมพันธ์กับการเกิดโรคอ้วนในเด็ก¹⁹ ส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบตามใจ แบบควบคุม และแบบทอดทิ้ง มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับภาวะซึมเศร้าในวัยรุ่นตอนต้น²⁰

การอภิปรายผล

1. ผลการศึกษาที่พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษาในกลุ่มเด็กอายุ 12-18 ปี หรือวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่เปลี่ยนผ่านจากวัยเด็กสู่ผู้ใหญ่ และเป็นช่วงวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างมากมาย ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม วัยรุ่นมีความอยากรู้อยากลอง ขาดทักษะในการเผชิญกับปัญหาที่ซับซ้อน²¹ และพฤติกรรมเสี่ยงด้านสุขภาพ²² งานวิจัยส่วนใหญ่จึงศึกษาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยรุ่นเพื่อป้องกันการเกิดปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการอบรมเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสมของครอบครัว

2. ผลจากการศึกษาที่พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาจากผู้เลี้ยงดูเด็กที่เป็นบิดามารดา มากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากการอบรมเลี้ยงดูเด็กเป็นบทบาทหน้าที่โดยตรงของบิดามารดา²³ ซึ่งในสังคมไทยนั้นเด็กส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกันกับบิดามารดา สอดคล้องกับรายงานสถานการณ์ประชากรไทยที่พบว่าประเทศไทยมีสัดส่วนของครอบครัวสามรุ่น (รุ่นของปู่ ย่า ตา ยาย รุ่นของพ่อแม่ และรุ่นลูก) มากเป็นลำดับที่ 1 และมีสัดส่วนของครอบครัวพ่อแม่และแม่และลูกเป็นลำดับที่ 2² ดังนั้น จึงพบงานวิจัยที่ศึกษาจากผู้เลี้ยงดูเด็กที่เป็นบิดามารดามากที่สุด

3. ผลการศึกษาที่พบว่ารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่มีรูปแบบตามแนวคิดที่นำมาใช้ในการวิจัย เนื่องจากงานวิจัยทั้งหมดจำนวน 60 เรื่อง

เป็นการวิจัยเชิงปริมาณถึง 46 เรื่อง ซึ่งการวิจัยเชิงปริมาณนั้น เป็นการแสวงหาความรู้เชิงประจักษ์โดยมีกรอบแนวคิดทฤษฎีเป็นแนวทางในการดำเนินงานวิจัย ดังนั้น งานวิจัยเชิงปริมาณที่ศึกษารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็ก จึงใช้กรอบแนวคิดรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามทฤษฎีที่ได้ทบทวนวรรณกรรมและนำมาใช้ในการศึกษาวิจัย

4. ผลการศึกษารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวที่มีผลต่อการพัฒนาเด็กในด้านต่างๆ ที่พบว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ แบบประชาธิปไตย แบบรักสนับสนุน และแบบใช้เหตุผล ส่งผลดีต่อการพัฒนาเด็กในด้านต่างๆ และการอบรมเลี้ยงดูแบบบังคับ แบบตามใจ แบบควบคุม และแบบทอดทิ้ง ส่งผลเสียต่อการพัฒนาเด็กในด้านต่างๆ นั้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของดุซงกี โยเหลา²⁴ ที่พบว่าการอบรมเลี้ยงดูทางบวก ได้แก่ การเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย แบบใช้เหตุผล แบบรักสนับสนุน มีผลทางบวกกับบุคลิกภาพและสังคม ลักษณะเหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็ก และลักษณะพึงตนเอง ควบคุมตนเอง และยังมีอิทธิพลทางบวกต่อการพัฒนาการด้านสติปัญญา ส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย หรือแบบไม่ใช้เหตุผล จะมีผลทางลบต่อการพัฒนาการด้านบุคลิกภาพและจิตสังคม ทำให้เด็กควบคุมอารมณ์ของตนเองไม่ได้ขาดจุดมุ่งหมายของชีวิต มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน และก้าวร้าว

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อค้นพบจากการทบทวนวรรณกรรมแบบบูรณาการอย่างเป็นระบบนี้ บุคลากรด้านการพยาบาล ด้านการศึกษา ด้านพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ ด้านจิตวิทยา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของครอบครัวให้อบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างเหมาะสมได้

2. การศึกษานี้ศึกษาเฉพาะงานวิจัยการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวไทย การศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวในต่างประเทศ เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยและเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม

References

1. Department of Women's Affairs and Family Development. Policy and strategy for family institute development (2014–2021). Bangkok: The office of Ministry of Social Development and Human Security; 2013. (in Thai)
2. Report of the 2015 Thai population situation; 2015, [cited 2015 September 9]. Available from: <http://3c4teen.org/wp-content/uploads/2016/05/BOOK-INTERIOR.pdf>.
3. National Statistical Office. Looking at Thai families in data perspective; 2015 [cited 2015 September 9]. Available from: <http://www.service.hso.go.th/>
4. Phuphaibul R, Jongudomkarn D, Kumhom R, Deoisres W, Tejagupta C, Wacharasin C, and Others. Knowledge synthesis report on Thai family status in a changing society: A guideline for strengthening the family. Bangkok: The Thailand Research Fund; 2015. (in Thai)
5. Eun-Ok Im, Sun Ju Chang. A systematic integrated literature review of systematic integrated literature reviews in nursing. J Nurs Educ 2012; 51(11): 632–45.
6. Quality assessment tool for quantitative studies; 2015 [cited 2015 October 1]. Available from: <http://www.ehpapp.ca/PDF/Quality%20Assessment%20Tool-2010-2.pdf>.
7. 10 questions to help you make sense of qualitative research; 2015 [cited 2015 October 1]. Available from: <http://www.casp-uk.net>
8. The Joanna Briggs Institute. New JBI Levels of Evidence; 2014 [cited 2015 September 9]. Available from: <http://joannabriggs.org/>
9. Meesomsarn K. Comparison of emotional intelligence of pubescent children with different parenting styles as perceived by themselves. [thesis]. Bangkok: Chulalongkorn University; 2001. (in Thai)
10. Kotrajaras S, Yongkittikul C. Relationship between parenting styles and self-directed behaviors of Thai adolescents. Proceeding of the East-West Psychological Science Research Center 2002; 2: 47–60. (in Thai)
11. Wongkongdej W. Attitude toward help-seeking and self-regulated learning of secondary school students. [thesis]. Bangkok: Chulalongkorn University; 2004. (in Thai)
12. Prasertsin U. The influence of the models of socialization upon the internet access of Thai children and youth. Bangkok: National Research Council of Thailand; 2009. (in Thai)
13. Ritthakananon P, Phumwutthisarn P, and Sutthiwan P. Relationship between parenting styles and economic behavior of Thai youth. Proceeding of the East-West Psychological Science Research Center 2003; 3: 27–38. (in Thai)
14. Koodtalang R. The relationship between childrearing and honesty of Ongkharak lower secondary school students in Nakhon Nayok Province. [thesis]. Bangkok: Ramkhamhaeng University; 2007. (in Thai)

15. Maimaethee K. Relationship between childrearing practices and assertive behaviors of senior high school students. Chiang Mai: Chiang Mai University; 2006. (in Thai)
16. Kannika B. Influence of parenting styles, sexual communication and parental monitoring on sexual behavior among early adolescents. [thesis]. Chon Buri: Burapha University; 2013. (in Thai)
17. Bhanthumnavin D. Thai family strategies to solve social ethics crisis. NDJ 2010; 50(3): 1–20.
18. Pinthong W. Predictability of childrearing practice, social support by peer group, sex information via media and self control on sexual behavior of adolescence. [thesis]. Chiang Mai: Chiang Mai University; 2006. (in Thai)
19. Pornpojamarn P. The influence of parental child rearing practices on childhood obesity in primary schools in urban Bangkok. [thesis]. Bangkok: Mahidol University; 2003. (in Thai)
20. Subpasu P. The Relationship between parenting styles and risks of depression in early adolescent in Dusit district, Bangkok. [thesis]. Bangkok: Mahidol University; 2005. (in Thai)
21. Deenarn A. Adolescent health: concepts & application. Bangkok: Haiden Group; 2015. (in Thai)
22. Charoenchai P, Virasiri S. Parenting practice and adolescent health risk behaviors : A study at Phutthamonthon district, Nakhon Pathom province. Journal of Nursing Science & Health 2016; 39(3): 33–43. (in Thai)
23. Siripul P, Sutra P, Jongudomkarn D, Sakdisthanont S. Child-rearing during adolescence in Issan family. Journal of Nursing Science & Health 2010; 33(4): 50–60. (in Thai)
24. Yolao D. Research synthesis of childrearing in Thailand using meta analysis. Bangkok: Srinakharinwirot University; 1992. (in Thai)